

דברי בקורת על חקרי לשון

נח בראון*

זידל, משה (Moses Seidel). חקרי לשון מאת משה זיידל. ירושלים, (דפוס מרכז), תרצ"ב. 61, [3], ע. 16 : 24. שער נוסף באנגלית. המחבר כינס וזימן לפונדק אחד את מאמריו הקצרים שפרסמם בזמנים ובמקומות שונים, חידש קצת את פניהם והוסיף עליהם תרגומי מאמריו בלשונות לועזיות וחקירות חדשות.

אחרי הרצותו את דעותיו על חמשה ענינים דקדוקיים חשובים, הוא חוקר ומציע את חידושו בשלשים שורש, ובמחלקה שלישית הוא מטפל בשמות פרטיים שהם מקור לא־אכזב לשרשים שלא נכרו בסקירה ראשונה והם נגלים והולכים אחרי חדירה מעמיקה והשוואה לשפות שמיות אחרות. המחלקה הזו נפלגת לשלשה חלקים גם היא; אחרי טפלו בשבעה שמות אנשים הוא עוסק באופן מפורט בשם עפרון ואח"כ בשמות עופות (חרב, קול). בסוף באות נוספות ותקוני טעויות ומצורף גם מפתח מועיל לפסוקי התנ"ך שנתבארו ביאור חדש. להערת המחבר בדבר פירוש מרן ר' חזקיה על "וחטאתינו ענתה" (עי' הערה 1) ** יש להוסיף, כי גם בערבית ויונית משתמשים תכופות בפעל במספר יחיד בצורף לשם כריכוי ועובדה זו מאפשרת ביאור הפליאה הנדונה באופן אחר מאשר הציעו מחברנו ומרן ר' חזקיה.

לעמ' 16 [10]: בקשר למאמר ר' יוחנן המבאר עצבון ככפל עצב אפשר לשער, כי מלבד הנחתו של המחבר יש כאן רמז לסיומי המספר הזוגי: זן, גה = אָן / אָ. שיכלו לעבר בעברית לסיום -ון.

לעמ' 17 [10] למעלה: ליתר בהירות יכיל המחבר להוסיף דברים אחדים על יחס התקנים העברי אל התנור הערבי (כמו יוקם = يوكم, ריקם, חָנָם שהם בעצם יחסי הפעול של יום, ריק, חָן (הש' gratia, gratis) ובאו אח"כ למלא תפקיד תארי-פעל). הביאור היפה והחדש של יקמעם (עמ' 17) [10] נותן מקום וחזק לביאור שמות דומים, כמו יקנעם וכו'.

לעמ' 17 [10]: בדברים הנכונים על המספר היה מקום להראות על הצורה הרגילה של נסמכי-המספרים (אפילו על יד שם בנקבה, כגון: ושלשת נשי בניו בבראשית ז, יג) כראיה בולטת על זה, שהמספרים היו בראש ובראשונה שמות ולכן אין דין תואר חל עליהם.

* 'קרית ספר', כרך 9, תרצ"ב עמ' 19 — 20.

** המספר המוקף בסוגריים מכוון לעמודים שבהוצאה הזאת. המספר בלא הסוגריים מכוון להוצאה הראשונה.

לעמ' 23 [14]: כדאי להעיר, כי בשורש גלל מונח מושג הגללה עוד
וביחוד מושג הגובה והרום. השווה: מחוז הגליל והריו על שם גבהם, גל וגלה
במובן ראש, כתר (בערבית ^{جَلَل}).
לעמ' 33 [25]: בשורש 'ענג' חסרה ההשוואה המקובלת לערבית ^{عَنْج}.

*

הספר הקטן שלפנינו הוא מועט המחזיק מרובה והוא הופעה חשובה בספרותנו
הבלשנית החכמה.

חנוך ילון*

ספר זה גרם לי בשעת הופעתו קורת רוח מרובה ואמרתי אז לספר עליו ברבים.
אבל עמדו כנגדי כמה מבטלים ונדחה רצוני. עד שבאתי לעריכת קונטרסים אלו
ונזכרתי לי שעה יפה לתקן מעוות.

המחבר כינס בספר זה את מאמריו שנתפרסמו במאספים שונים, רובם עברית
ומיעוטם אנגלית, והוסיף עליהם. ויפה עשה, שכן "הערות כאלה... כשהן
מצטרפות יחד לחוברת מיוחדת התיחדותן ואחדותן מוסיפות להן עצמה וכח"
(הקדמה, עמ' 5).

בחמשה פרקים מרצה המחבר חידושי בדקדוק ואביא מעט מהם.
בפרק על ו-י סימן רבים (עמ' 5-7) [1-2] הוא מלמדנו, כי שוריק שבסוף כמה
צורות הריהו שריד של סימן רבים, שהיה מצוי בלשון, כגון: "תקעו השופרות
(יהושע ו, ט), תקעי ק'; הכתיב לפי התמונה העתיקה והקרי לפי התמונה
שנתחדשה אח"כ במשך התפתחות השפה" וכן הברו שמים החזים בכוכבים
(ישעי' מז, יג), הברי ק' וכו' וכו'.

קמץ ה"א שבסוף תיבה סימן לרבות (עמ' 8-12) [3-6] המחבר מעיר (עמ' 8),
[3] שכבר עמדו על כך בספרות המקצועית², אבל הוא מוסיף עליהם. ובעמ' 10 [4]
הוא מספר, שכבר הרגיש בכך ה"חזקוני" והוא כותב על בנות צעדה (בראשית
מט, כב): "צעדה הוא לשון רבות לנקבות כמו צעדו לזכרים".

עמ' 17-18. [10-11] חריף ביאורו לדרך הלשון להקדים תואר רב ולשמו לפני
המתואר, כגון: זכר רב טובך, רבות מחשבות, רבות בנות. וכך הוא אומר:
שם המספר בא לפני השם ואף "מעט", "רב", המשמשים שמות מספר סתמיים,
דרכם לבוא לפני הסומך, כגון: מעט מים, מעט צרי, רב עונך (ירמי' ל, יד). רב
שלום (תהלים לו, יא), והקשה הלשון "רב" ל"רב".

מעמ' 20 [12] ואילך חקירות אטימולוגיות. המחבר מתעמק ומוצא בשרשים
בעלי משמעות מקובלת וידועה איזו הוראה חדשה (בדרך של השוואה לאחת
מלשונות שם או ללשון חכמים או עפ"י הענין) ומתוך כך לובש המקרא הנידון
צורה חדשה מאירה ומסבירת פנים, ובהרבה מהם מרגיש הקורא, שזהו הפירוש.
אביא דוגמאות אחדות.

* קונטרסים לענייני הלשון העברית, שנה א, קונטרס א, ירושלים, תרצ"ז.

1. ויש להוסיף שכבר פירש ר"י קרא מקללוני (ירמיה טו, י): "מקללים אותי".

2. עיין גם: Bergsträsser, Hebr. Gram. II Teil Verbum, עמ' 15.